

SZMESKÓ GÁBOR

Simone Weil és Pilinszky János kapcsolatának filológiai elemzése

Kovács Péternek és Kovalovszky Mártának

Régóta várat magára, hogy megalapozott állításokat tehessünk Simone Weil Pilinszky Jánosra gyakorolt hatásával kapcsolatban. Egy rövid tanulmány keretei között természetesen csak (új)felt) nekikezdeni lehet a kérdésnek. Egy olyan filológiai szempontú előmunkát folytatása, megkezdése a tanulmány célja, amely hozzájárul a Pilinszky–Weil kapcsolat kutatásának megalapozásához. Egy korábbi munkámban már az itt közreadott alap felhasználásának módjára is tettem javaslatot, s szeretném, ha mások is hozzáférnének az általam összeállított „adathalmazhoz”. Természetesen a nagy Pilinszky-filoszok – Bende József, Hafner Zoltán és Jelenits István – gondos, aprólékos munkájának nagyon sokat köszönhetek, különösen a Weil-idézetek helyét a legtöbb esetben megjelölni tudó Bende Józsefnek.

Jelzem, hogy a „hatás” rendkívül problematikus fogalmával magam is tisztában vagyok, épp ezért több helyen inkább a kapcsolat kifejezést használom. Egyértelmű Weil-hatásról azért is nehéz beszélni, mert például a fontosnak tűnő *szerencsétlenség* fogalommal kapcsolatban Weil mellett azonnal felmerül Kierkegaard és Dosztojevszkij neve is, s igen nehéz lenne eldönteni – ha lehet és ha egyáltalán van értelme – azt, hogy melyik szerző leírása hatott elsőként vagy leginkább a költőre. Számomra már az is kérdéses, hogy Pilinszky esetében van-e megújító hatás, mivel jelenleg úgy tűnik, azokat az „új” megközelítéseket ragadja meg leginkább, amelyeket korábban már ő maga is gondolt (leírt). A Pilinszky-szakirodalom számtalanszor felhívta rá a figyelmet, hogy a francia gondolkodó életműve rendkívüli „hatással” volt a költő 1960-as évek végével, 1970-es évek elejével induló kései pályaszakaszára, de utalásokon kívül alig találunk egy választott koncepció részletező kifejtésével.¹

Tanulmányom vázlatossága azzal is összefüggésbe hozható, hogy nincs kritikai kiadása a Pilinszky-életműnek. Lappangó, kiadatlan levelek sokaságáról tudunk itthon, és

* A szerző az SZTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola Összehasonlító Irodalomtudomány program doktorandusza.

1 A szöveg most közreadott változatának nem szándéka bibliográfiaként is szolgálni a Pilinszky–Weil kapcsolatra vonatkozóan. Itt két fontos, de az idézések alapján úgy tűnik, kevésbé ismert kutatóra szeretném felhívni a figyelmet: Turai Laura kiadatlan doktori disszertációjára – TURAI Laura, *Pilinszky János lírai világlátása a Simone Weil-életmű hatástörténeti összefüggésében*, hozzáférés: 2021. 10. 19., DOI: 10.15774/PPKE.BTK.2013.001., <http://real-phd.mtak.hu/212/> – és Kálec-Simon Orsolya könyvére: KÁLEC-SIMON Orsolya, *Egzisztencialista líra a közép-európai régióban: Pilinszky János és Slavko Mihaljic költészetének komparatív elemzése* (Budapest: ELTE BTK Szlav Filológiai Tanszék, 2015).

sok anyag van külföldön is.² Simone Weil életművével kapcsolatban sokkal jobb helyzetben vagyunk. Nemsokára a teljes életmű kritikai kiadása elérhető lesz franciául, s azok a Weil-kötetek, amelyeket Pilinszky feltehetően sokat forgatott, már interneten is olvashatók.

Tanulmányomban négy részlet kapcsán kezdek hozzá Pilinszky Weilhez fűződő összetett kapcsolatának tárgyalásához. Elsőként a Weil-hatás kezdetének kijelölhetőségével foglalkozom, majd e hatás korszakolhatóságával, amelyben alapvetően az explicit Weil-hivatkozásokra támaszkodom. A harmadik fejezet középpontjában Pilinszky Weil-könyveinek beszerzési sorrendje, jegyzetei, s (igen röviden) Pilinszky fordítói gyakorlata áll. E kapcsán hálás köszönettel tartozom Kovács Péternek, aki megengedte, hogy Pilinszky Weil-könyveit kutassam. Végül Pilinszky idézési módjaival kapcsolatos eredményeim egy részét tettem közzé.

A kezdet

Közmegegyezés szerint Pilinszky az 1963-as és/vagy az 1964-es évben ismeri meg Simone Weil műveit. Az első dátum mellett szóló érv szerint a költő 1963. június–július³ közötti franciaországi útján „teljesen véletlenül”⁴ szerezte be Weil néhány könyvét. Pilinszky mítoszteremtő megnyilvánulására már Bende József felhívta a figyelmet, amikor rámutatott, hogy „épp az *Új Ember* szerkesztői kérték fel arra, hogy írjon a lap számára” Simone Weilről.⁵ Nyilvánvalóan ennek a kérésnek a hatására vásárolta meg Pilinszky Weil néhány könyvét. Azonban a művek olvasásáról, fordításáról csak 1964. május–júniusból van adat a költő életművében, amikor Pilinszky Czjzek Évának írt levelében említi a *La pesanteur et la grâce* fordításának az élményét.⁶

Pilinszky publicisztikájának eddigi kiadványai kéziratban maradt szöveggként közlik, s – nagyon helyesen – az 1963-as esszék közé sorolják *A küszöb misztikusa* című rövid, Simone Weilről szóló ismertetést, mivel feltételezhetően ez lehet az a szöveg, amelynek megírására Pilinszky felkérést kapott a szerkesztőségtől. A szövegkiadások tanúságával ellentétben a cikk – igaz, névtelenül – megjelent az *Új Ember* 1963. október 20-ai számában.⁷ Az 1999-es *Publicisztikai írások* vonatkozó jegyzete egy Potyondi Zsófiának küldött levélből is idéz, amelyben Pilinszky szabadkozik, miszerint „a rendelkezésemre álló anyag alapján nem írhattam hosszabban Simone Weilről”.⁸ Mi lehet ez a rendelkezésre álló anyag, és mikor olvashatta azt Pilinszky?

2 Lorand Gaspar és Pilinszky János levelezése kapcsán lásd: SZÁVAI Dorottya, *Egyenes labirintus: Komparatistikai tanulmányok* (Budapest: Gondolat Kiadó, 2016), 74–75.

3 Vö.: PILINSZKY János, *Összegyűjtött levelei*, szerk. HAFNER Zoltán, Osiris klasszikusok (Budapest: Osiris Kiadó, 1997), 114 [148. levél keltezése], 126 [168. levél datálása].

4 PILINSZKY János, *Beszélgetések*, szerk. HAFNER Zoltán (Budapest: Magvető Kiadó, 2016), 224. A visszaemlékezés más interjúbán: uo., 65.

5 BENDE József, „Kapcsolatok Pilinszky és Simone Weil életműve között”, *Vigilia* 61 (2000): 514–523.

6 Vö.: PILINSZKY, *Összegyűjtött levelei*, 141. [191. levél]

7 [sz. n.], „A küszöb misztikusa”, *Új Ember*, 1963. okt. 20., 2. – *Katolikus szemmel* című rovatban, szignálás nélkül.

8 PILINSZKY János, *Publicisztikai írások*, szerk. HAFNER Zoltán (Budapest: Osiris Kiadó, 1999), 863.

Egyrésztől kérdéses, hogy Pilinszky milyen francia vagy más nyelvű szövegeket ismerhetett. A költő hagyatékában (a jogutód, Kovács Péter tulajdonában) lévő könyvek között több Simone Weillel kapcsolatos primer és szekunder könyv található (vö.: Függelék I.). Többek között egy német nyelvű fordítása is fellelhető az *Attente de Dieu* című válogatott kötetnek,⁹ amelyben számos ceruzás bejegyzés (lapszéli függőleges vonal, aláhúzás) bizonyítja, hogy valaki végigolvasta a könyvet. Az, hogy ezt a könyvet Pilinszky olvasta-e, nem lehet a bejegyzések alapján egyértelműen bizonyítani – nincs benne autográf bejegyzés –, bár meg kell jegyezni, hogy a szövegben található kiemelések megegyeznek a költő más könyveire jellemző kiemelési gyakorlattal. Az MTA Kézirattárban sem találtam eddig olyan fordítással kapcsolatos dokumentumot, amely Weil német nyelvű szövegeinek ismeretét támasztaná alá,¹⁰ noha Kovács Péter visszaemlékezése szerint Pilinszky először németül olvasta Weilt, Weil-fordításainak jegyzeteiből csak a francia nyelvű szöveg ismerete igazolható.¹¹

Lengyel Balázs visszaemlékezésének alátámasztására, miszerint Pilinszky Nemes Nagy Ágnessel már az 1940-es évek második felében „Weil-féle gondolati törmeléken” vitatkoztak, valamint „már abban az időben egy-egy [Weil] könyvvel jelent meg a hóna alatt”,¹² nem találtam bizonyítékot Pilinszky szövegei, hagyatékának dokumentumai között, s valószínűtlennek is tűnik, hiszen az első Weil-kötet 1947-ben,¹³ de többük csak az 1950-es évektől kezdve jelent meg Franciaországban.

Pilinszky könyvtárának hagyatékában fellelhető Weil-korpusszal foglalkozó francia nyelvű másodlagos és Weil szövegeiből válogatást nyújtó kiadványok bejegyzései nem utalnak rendszeres olvasói gyakorlatra.¹⁴ Az MTA Kézirattárban folytatott kutatások nem erősítik meg, hogy 1963-ban, vagy korábban olvasott, fordított volna Pilinszky ezekből a művekből.

9 Simone WEIL, *Das Unglück und die Gottesliebe*, Mit einer Einführung von T. S. Eliot (München: Kösel-Verlag Erste Auflage, 1961).

10 A kutatás során fény derült egy érdekességre, amelyről az (MTA KIK Kt) MS 5934/60 jelzetű füzet 1–7 lapjai tanúskodnak. Ezek szerint Pilinszky egy német nyelvű könyv segítségével kezdett újra franciául tanulni. Erre utalnak a német-francia kevert nyelvű nyelvtani feljegyzések, gyakorlatok (1–4. lap), és az ezt követő kétnyelvű (háromnyelvű) szótár (5–7. lap). Kovács Péter tulajdonában a német nyelvű nyelvtankönyv is megtalálható, amelyből Pilinszky tanult.

11 Pilinszky fordításait nem vettem össze egyszerre a német és francia szöveggel, bár ez a módszer választ adhatna a kérdésre.

12 Vö. LENGYEL Balázs, *Két Róma* (Budapest: Balassi Kiadó, 1995), 23.

13 A Vető Miklós kiváló Weil-könyvében található bibliográfia tévesen hozza, hogy az *Anthologia humana* 1947-es, első kiadásában már szerepelnek Weil-szövegek, mivel csak a 4. átdolgozott kiadásban Kemény Katalin fordításában találkozhatunk velük: HAMVAS Béla, *Anthologia humana*, Hamvas Béla művei 1 (Szombathely: Életünk Könyvek, 1990), 409–415. Ezzel kapcsolatban köszönettel tartozom Murányi Tibornak és Palkovics Tibornak. A *Korunk szellemi körképe* című figyelemreméltó kiadvány is hoz Weiltől szövegeket, de ez 1961-ben jelent meg magyarul (Washington: Occidental Press), s nem valószínű, hogy Pilinszky hozzáférhetett.

14 A kiadások dátuma miatt csak ez a két kötet jöhet szóba e tekintetben: E. PICCARD, *Simone Weil* (Paris: Presses Universitaires de France, 1960) [tematikus szövegválogatás]; illetve M. M. DAVY *Simone Weil* című könyve, de ezt a címlap rektóján olvasható bejegyzés szerint 1965. március 17-én kapta Szigeti Endrétől (preface Gabriel MARCEL, Editions Universitaires, 1961). Hozzá kell tenni, hogy az 1970-es évek

Másfelől feltehető, hogy a korábban magyarul megjelent, kifejezetten Weirlől szóló írások és az *Új Ember* szerkesztőségében folytatott beszélgetések alapján alakította ki Pilinszky azt a Weil-képet, amely *A küszöb misztikusa* című esszéjét jellemzi. Érdekes komolyan fontolóra venni ezt a lehetőséget, mivel a szöveg nagyon kevés ismeretanyagot közöl Weirlől, sokkal inkább Pilinszky alapvető benyomásainak ad hangot a francia gondolkodó személyével kapcsolatban. A kérdés azért is érdekfeszítő, mert nem tudunk arról, hogy 1963 előtt Pilinszky foglalkozott volna Weillel. Az 1963 őszén megjelent esszében azonban olyan Weil-interpretációval találkozunk, amely a költő egész életében meghatározó maradt. Ennek központi motívumai a következők: Weil gondolatvilágának közeledése az egyház világképéhez (az egymásnak megfeleltethető jegyek hangsúlyozása a különbségekkel szemben), illetve a francia gondolkodó elkötelezett igazságkereső magatartása, valamint az, hogy Weil misztikus.¹⁵ Pilinszky álláspontjának maradandó és specifikus kijelentései feltételezik a korábbi ismereteket.

Érvek az 1963-as vagy korábbi kezdő dátum mellett

1963 előtt az *Új Ember* hasábjain több cikk is megjelent Simone Weirlől.¹⁶ Pilinszky 1957 ősztől az *Új Ember* szerkesztőjeként dolgozott, így a *Vigiliában* megjelent írásokról is tudnia kellett,¹⁷ hiszen a két szerkesztőség egy helyen működött. A költő akár a (római) *Katolikus Szemléből* is ismerhette Balla Borisz tanulmány-fordítását¹⁸ vagy a *Látóhatárban* megjelent rövid ismertetést.¹⁹ Balla és Szigeti Endre szövege szemléletbeli hasonlóságot mutat Pilinszky esszéjével. Mihelics Vid *Vigiliában* megjelent cikke azonban egy ponton mindenképp szoros rokonságban van Pilinszky írásával. Az alábbi táblázatban a párhuzamba állítható részleteket közlöm:

Mihelics Vid, „Eszmék és tények”, <i>Vigilia</i> , 1959, 11. sz., 670–675.	Pilinszky János, <i>A küszöb misztikusa</i> , <i>Publicisztika</i> 1999, 316.
„vette gondozásba egy kenti szanatórium” (670)	„Húsz éve halt meg egy kenti kórházban”
Weil „szociális próféta és vallási misztikus volt” (670)	„keresztény misztika” „misztikusok szomjúságával kereste Istent”

végén keletkezett eladási jegyzéken több Weillel foglalkozó kötet is szerepel: Rees *Simone Weil*, Davy *Weil* [2. lap], Cabaud *Simone Weil* [3. és 4. lapon is] című írások. Vö. MTA Kt MS 5945/16.

15 Vö. PILINSZKY János, „A küszöb misztikusa”, in PILINSZKY, *Publicisztika írások*, 316.

16 [R. P.], „Simone Weil”, *Új Ember*, 1958. jún. 01., 4; SZIGETI Endre, „Egy keresztleetlen Krisztushívó”, *Új Ember*, 1961. nov. 05., 3. Csak említi Simone Weil nevét: MIHELICS Vid, „Amit Heer professor kíván a Katolikusoktól”, *Új Ember*, 1961. dec. 24., 5. Az utóbbi két szöveget Pilinszkynek azért is ismernie kellett, mert az *Új Ember* vonatkozó számaiba ő is publikált.

17 FÜZESSÉRY Katalin, „Kegyelem és nehézkedési erő”, *Vigilia* 15 (1950): 614–618; MIHELICS Vid, „Eszmék és Tények”, *Vigilia* 24 (1959): 670–675.

18 BALLA Borisz, „Simone Weil az istenkereső I.”, *Katolikus Szemle* 3, 3. sz. (1951): 98–103; BALLA Borisz, „Simone Weil az istenkereső II.”, *Katolikus Szemle* 3, 4. sz. (1951): 144–148.

19 [KOMÁROMI István], „Francia politikai írások”, *Látóhatár* 4, 1. sz. (1953): 59–60.

Mihelics Vid, „Eszmék és tények”, <i>Vigilia</i>, 1959, 11. sz., 670–675.	Pilinszky János, <i>A küszöb misztikusa</i>, Publicisztika 1999, 316.
„Weilt valamiféle nem kanonizált szentnek [tekintik], akinek az volt a küldetése, hogy bár nem lépett át rajta, dörömbölgjön az egyház kapuján” (670)	„Életével [...] egy különös mezsgyét szentelt meg, a közeledés útját.”
„amikor részesült bennük [vallási élményekben], ez egy várakozás, az „Isten-várás” következménye lett” (671)	„kereste Istent [...] e várakozásban haláláig megmaradt”
„külső keresztény” (671)	„keresztény a kereszténységen kívül”
„nem lett híve a keresztény ortodoxiának, mégis emellett tegyen tanúságot” (672)	„eleven küszöbévé lett Isten házának, misztikus kapocs hívők és hitetlenek között”

Mihelics és Pilinszky szövegében Kent előfordulása azért tekinthető fontos kapcsolódási pontnak, mert Weilt nem Kent városban, hanem Kent megyében található Ashfordban kezelték utolsó hónapjaiban,²⁰ és itt is halt meg.²¹ A további egyezések nem feltétlenül kötik Mihelics szövegéhez Pilinszky írását, ha figyelembe vesszük, hogy Mihelics cikke a katolikus recepció Weilt elfogadó paradigmájához sorolható, s a kiemelt állítások szinte valamennyi, ehhez a megközelítési módhoz kapcsolható cikkben megtalálhatók.

Az 1963-as dátumhoz kapcsolható Pilinszky-szöveg és ez alapján felvetett pre-textus(ok), valamint a biográfiai események arra utalnak, hogy Pilinszky már 1963 előtt hallott/olvasott Simone Weilről.²² Arra vonatkozóan, hogy pontosan mit tudott róla *A küszöb misztikusa* című esszé tartalmán kívül, illetve olvasta-e szövegét, nincs filológiailag alátámasztható információnk, azonban az 1963-as mű alapján feltételezhetjük a korábbi ismereteket.

Érvek az 1964-es kezdő dátum mellett

1964-ben egy intenzív olvasási periódus veszi kezdetét, amelyet az idézett Czjczek-levélen kívül²³ (még ebben az évben) három publicisztika és kéziratos fordítástörödékek bizonyítanak. Köztudottan a *La pesanteur et la grâce* és az *Attente de Dieu* válogatott köteteket olvassa először Pilinszky, amelyekről három szöveg született 1964-ben: két

20 A tágabb szöveggörnyezet azt is sugallhatja, hogy itt halt meg Weil. Lásd a táblázat bal oszlopának 1. sorát.

21 Egy későbbi szövegben (1965-ben) Pilinszky már a város nevét közli: PILINSZKY János, „Simone Weilről”, in PILINSZKY, *Publicisztikai írások*, 419–422. Más cikkfogalmazványban viszont pontatlanul Londont jelöli meg a halál helyszínéül. Vö. PILINSZKY János, „Nehézkedés és kegyelem”, in *uo.*, 375.

22 Érdekes dokumentumnak tűnik ennek kapcsán egy, az Írószövetségben, 1961-ben készült fénykép, amin Pilinszky és Pierre Emmanuel beszélget (vö. *Irodalmi Magazin* 6, 2. sz. (2018): 133. Bár elképzelhető, hogy a kép datálása pontatlan). Emmanuel költészete közismert módon többek között Weil szövegeinek hatására újul meg. Lehetséges, hogy Weil életműve is szóba került közöttük.

23 Egy másik levél Makay Idának (1964. július–augusztus): PILINSZKY, *Összegyűjtött levelei*, 142, 192. levél. A levélben szerepel egy idézet a *La pesanteur et la grâce*, *La croix* című fejezetből.

esetben a francia gondolkodó szövegeinek kivonatát írta meg a költő,²⁴ a *Felebarátunk a világban*²⁵ pedig saját gondolatmenetének alátámasztására idézi Weilt. Az 1965-ös publicisztikák Weil említett műveinek egyre mélyebb ismeretéről tanúskodnak, amely 1966-tól újabb kötetek ismeretét bizonyító esszékkel gazdagodik. 1964-ből még hírt kapunk egy bécsi előadásról, amelyen Simone Weil esztétikájáról beszélt volna Pilinszky, azonban a felolvasás elmaradt, a szöveg nem készült el.²⁶ A kivonatokat közlő publicisztikák alapján feltételezhető, hogy Pilinszky intenzív fordítási gyakorlatba kezd, vagyis 1964-ben (illetve ettől kezdve) igen nagy figyelmet fordít Weil szövegeinek megismerésére.

A fentiek alapján akár azt is állíthatnánk, hogy az 1964-es évet, szűkebben a május-júniusi dátumot tekinthetjük a Pilinszky–Weil kapcsolat kezdőpontjának. Egyfelől azért, mert a magyar költő ebben az évben, ezekben a hónapokban kezd el behatóan foglalkozni a francia gondolkodó szövegeivel, oly módon, hogy a Weil-életmű súlya egyértelműen érzékelhetővé válik (mármint az olvasás, fordítás, kivonatolás tekintetében). Másfelől az 1963-ban publikált szöveg nem a kapcsolatot kezdő retorikával születik, hanem annak előkészítőjeként. Ahogy Pilinszky írja: „egyszer talán többet és tisztábban fogunk látni belőle [ti. Weil életművéből, alakjából]”.²⁷ A *küszöb misztikusa* nem alkalmas Weil megismerésének datálására, sokkal inkább a megismerés kezdetének meghatározhatatlanságára utal. Érdemes arra is felfigyelni, hogy habár 1964-től vannak adataink Pilinszky Weil iránti elköteleződésére vonatkozóan, az 1963-as esszé (*A küszöb misztikusa*) már egy (a későbbi szövegek ismerete alapján) meghatározó szemléletmódot közöl. Vagyis feltehetően Pilinszky már ezzel a befogadói attitűddel kezdi el olvasni Weilt. Ennek értelmében 1964 előtt már megszületett az a szempontrendszer, amely megalapozta a hatás módját. Tehát a kezdőpont kijelölésekor érdemes különbséget tenni aközött, hogy Pilinszky mikor hallott először Weilről, illetve hogy mikortól vannak filológiai bizonyítékaink arra vonatkozóan, hogy a kapcsolat nyomai detektálhatók a költő szövegeiben. Így egyszerre beszélhetünk az 1960-as évek környékén élő befogadás-történeti iskoláról, amely Pilinszky szemléletét alakította, s arról, hogy a költő 1964 nyaratól intenzív Weil-olvasásba kezd. Már most érdemes leszögezni, hogy kérdésesnek kell tartanunk Weil „elementáris” hatásának feltevését, ugyanis nem tűnik feltétlen egyértelműnek, hogy Pilinszky olyasmit tanult el Weiltől, amit korábban nem gondolt volna.

24 PILINSZKY János, *A figyelem megszenteléséről*, in PILINSZKY, *Publicisztikai írások*, 378. A szöveg szisztematikusan kivonatolja az alábbi szöveget: Simone WEIL, „Reflexion sur le bon usage des études scolaires en vue de l'Amour de Dieu”, in Simone WEIL, *Attente de Dieu*, ed. Joseph-Marie PERRIN (Paris: Edition Fayard, 1966), 67–75. PILINSZKY, „Nehézkedés és kegyelem...”. (*Kegyelem és nehézkedés*, 123–130. Ez utóbbi nem jelent meg nyomtatásban. Az MTA KIK Kt Ms 5934/60 7–19 lapjai között olvashatók a cikk feltételezhetően egyik előmunkálatának fordítástörédékei.)

25 PILINSZKY János, „Felebarátunk a világ”, in PILINSZKY, *Publicisztikai írások*, 369. Az itt szereplő idézetek is *La pesanteur et la grâce*-ből származnak (a *La nécessité et l'obéissance* című fejezetből).

26 Vö. Czjzek Évának írt levéllel: PILINSZKY, *Összegyűjtött levelei*, 144, 196. levél; valamint: uo., 534, 196. levél, 3. jegyzete.

27 PILINSZKY János, „A küszöb misztikusa”, in PILINSZKY, *Publicisztikai írások*, 316.

A cikkek és fordítások alapján úgy tűnik, hogy Pilinszky 1964–1969 és 1976–1977 között került kimutathatóan szoros kapcsolatba Weil szövegeivel (vö. Függelék II.).²⁸ A két időszak motiváltsága eltérő okokra vezethető vissza.

Az 1964–1969-es évek, amelyek a Weil-hatás első „korszakának” tekinthetők, spirituális és esztétikai dilemmákra vezethetők vissza. Pilinszky az 1960-as években a francia egzisztencializmus abszurd-értelmezésével (Camus, Sartre) szembehelyezkedve, Dosztojevszkij, Keresztes Szent János, Kierkegaard, Weil és mások műveire támaszkodva kezdi el kidolgozni az evangéliumi esztétikát mint a szeretet esztétikáját.²⁹ Pilinszky Weil szövegeit lelki olvasmányként és esztétikai meglátásait megerősítő forrásként egyaránt olvasta. 1964-ben még vitathatatlan módon jelen van az – egymással szorosan összefüggő – „abszurd kísértésének” problémája, és az evangéliumi esztétika körvonalazásának feladata.³⁰ Weil írásai a kritika egyhangú véleménye szerint nagy hatással voltak az 1960-as évek említett kihívásaira is.³¹ Kérdéses azonban, hogy a publicisztika és a fordítások által elének tárt kép alapján mi motiválja az 1969-es év határjellegét. Hankovszky Tamás hivatkozott szövege utal rá, Szávai Dorottya *Bűn és imádság* című könyve pedig meggyőzően bizonyítja, hogy az abszurd kérdése az 1970-es években is hangsúlyos szerepet kap a költő életművében, igaz, már más értelemben, mint az 1960-as években, s Pilinszky esztétikai fejtegetései sem zárulnak le 1969-ben. Figyelemfelkeltő azonban, hogy a költő utolsó lírai korszakának igen termékeny szakaszával párhuzamosan (1970–1974) csökken a Weil-idézetek száma Pilinszky írásaiban. E fejlemény azt az egyébként közkeletű megközelítést támasztja alá, hogy Pilinszky valamiféle (esztétikai, poétikai, spirituális) krízisben fordul a francia gondolkodó művei felé. Vagyis úgy tűnik, hogy 1970-re körvonalazódott valamiféle válasz Pilinszkyben az őt érintő problémákra, amelynek hatására egy „új” lírai korszak vehette kezdetét. Pilinszky és Weil kapcsolatának hatástörténeti elemzése fontos meglátásokkal szolgálhat ennek az új/megújuló lírai programnak a megértésében.³²

28 A naplók, a levelezés, a prózai művek vizsgálata nem mond ennek ellent. A prózai művek közül az 1977-es *Beszélgetés Sheryl Suttonnal* tartalmaz explicit Weil-utalásokat, amelyek a korábban visszatérően idézett szakaszokat erősítik meg újra. A naplók és levelek feldolgozatlanságuk miatt nem bírnak evidencia értékű meggyőző erővel.

29 Hankovszky korszakolása: HANKOVSKY Tamás, *A megváltott lét hermeneutikája* (Budapest: Kairosz Kiadó, 2015), 254–258.

30 Vö. HANKOVSKY Tamás, „Krisztus és Szisziüphosz”, in *Merre, hogyan?: Tanulmányok Pilinszky Jánosról*, szerk. TASI József, 121–131 (Budapest: Petőfi Irodalmi Múzeum, 1997). SZÁVAI Dorottya, *Bűn és imádság* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 2005), 73–89.

31 HANKOVSKY, „Krisztus és Szisziüphosz”, 125–128. „[A] költő Camus-élménye mellett a legerőteljesebben épp Simone Weil filozófiájának hatására integrálja az abszurd elemet a hittapasztalatba” SZÁVAI, *Bűn és imádság*, 79.

32 Fontos adalék ehhez a következő interjú részlet: „Nézd, azt hiszem, hogy az elnémulásomban, a mélyebb elnémulásomban nagyon nagy szerepe volt éppen a Weillel való megismerkedésemnek. A legkevesebbet én 64 és 70 között írtam. És amikor ennek a rettenetes konzekvenciáit, nem azt mondom, hogy eltoltam magamtól, hanem elfáradtam tőlük... érted?... Akkor jöttek föl ezek a bizonyos versek.”

Az 1976–1977-es években újra fellángoló Weil-olvasás háttérében biográfiai indítatás feltételezhető. Ismeretes, hogy 1975. december 14-én lett öngyilkos Pilinszky nővére, s 1976. február elején Jutta Scherrer látogatása kapcsolatuk megszakadásával végződött.³³ Pilinszky ezt követően (február végén) idegösszeomlást kapott. Törőcsik Marinak írt levelében (1976. március) olvashatjuk:

Dolgozni [...] nem tudok még. [...] Nem folytathatom ott, ahol abbahagytam, s mégis úgy kell folytatnom, és ott, ahol abbahagytam. Ez tiszta ellentmondás, amit csak egy belső fejlődés oldhat fel, láthat ismét egyben és változásában is ugyanannak. Olvasni egyedül Simone Weilt tudom.³⁴

Ebben az időszakban elsősorban a *Cahiers*-t forgatja a költő, amelyről megjelent fordításai is tanúskodnak.³⁵ Ez a gyakorlat hasonló az első periódus eljárásához, amelyben Weil művei a szövegek fordítása, kommentálása, kivonatolása mentén épült be az életmű különböző műfajú szövegeibe.

Pilinszky tehát Weil írásaival két hullámban került szorosabb kapcsolatba. A későbbiekben láthatóvá válik, hogy ezek – nem meglepő módon – a szorosabb szövegismeretről tanúskodó írásoktól a laza utalásokat tartalmazó cikkekig változó módon teremtenek kapcsolatot a francia gondolkodó korpuszával. Korszakokról szigorú értelemben nem lehet beszélni, sokkal inkább (újra)olvasó periódusokról, amelyekben Pilinszky Weil-képe legfeljebb mélyül, de lényegében nem változik.³⁶

„mindig örömmel láttam, hogy én tényleg mindent elolvastam”³⁷

Ahogy a fejezetcím is utal rá, Pilinszky magát alapos Weil-ismerőként aposztrofálja, ám ha a költő Weil-könyveit és a francia gondolkodót említő szövegeit vizsgáljuk, nem feltétlen jutunk Pilinszkyval egyező álláspontra. Az alábbiakban a Weil-könyvek beszerzésének lehetséges sorrendjével, datálhatóságával, a kötetek bejegyzéseivel foglalkozom, és egy-két megjegyzést teszek a fordításokkal kapcsolatban.

PILINSZKY, *Beszélgetések*, 278. Érdekes módon a Dosztojevszkij idézések épp ellentétes módon kerülnek túlsúlyba, mint a Weil-idézések a költő életművében, vagyis az 1960–1970-es évek fordulóján.

33 PILINSZKY, *Összegyűjtött levelei*, 622, 611. levél, 1. jegyzet.

34 Uo., 380.

35 Vö. PILINSZKY János, „Balfi képeslap”, in PILINSZKY, *Publicisztikai írások*, 678. A költő 1976–77-ben megjelent fordításai a *Cahiers* 2. kötetéből származnak. Vö. Simone WEIL, *Kegyelem és nehézkedés*, ford. PILINSZKY János, szerk., HAFNER Zoltán, jegyz. BENDE József (Budapest: Vigilia Kiadó, 1994), 131–137, 170–171. Pilinszky *Cahiers*-kötete rendszertelen, ötletszerű olvasási gyakorlatról tanúskodik (amiről a fent hivatkozott Törőcsik Marinak írt levél is tanúskodik).

36 Lásd például a költő *Pásztorlány és katona* című esszéjének (1979) Ciorannal kapcsolatos megjegyzéseit: PILINSZKY, *Publicisztikai írások*, 797–798.

37 PILINSZKY, *Beszélgetések*, 66.

A Weil-könyvek beszerzésének meghatározását segíti az MS 5938/6 jelzetű (MTA KIK Kt) füzet egyik érdekfeszítő bejegyzése.³⁸ Pilinszky különböző jelek kíséretében felsorolja a Weil-életműkiadás címeit a következő módon:

- + L'enracinement
 - La connaissance surnaturelle *
 - Lettre a un religieux
- + La condition ouvrière
 - La source grecque
 - Opression et liberté *
 - Venise sauvée *
 - Écrits de Londres et derniers lettres *
 - Écrits historiques et politiques *
- + Pensées sans ordre concernant l'amour de Dieu
- + Attente de Dieu
 - Intuitions pré-chrétiennes *
- + La pesanteur et la grace
- + Cahiers I., II., III.³⁹

E címek sorrendje megegyezik a *La Conditionnel ouvrière* 1951-es kiadásában (Paris: Gallimard) a 2. lapon található felsorolás konszekúciójával (a kötet egy példánya megtalálható Pilinszky könyvtári hagyatékában, Kovács Péter tulajdonában). A + jellel ellátott kötetek jelzik feltehetően azt, hogy ezek a példányok 1965 első felében már megvannak a költőnek, hiszen a megjelölt könyvek felének olvasásáról filológiai bizonyítékaink vannak, míg a csillaggal (*) jelölt kiadványok egyikének ismeretéről sincs (jelenleg) bizonyíték (1965-ig). Tudható, hogy Pilinszky 1965. október 4. és 15. között Svájcban tartózkodott, s Pierre Emmanuel meghívására egy hétre Párizsba utazott (október 16–23).⁴⁰ Feltehetően ebben az időszakban írhatta a fenti listát, s a csillaggal megjelölt kötetek jelezték azokat a darabokat, amelyekre szüksége volt, ezek beszerzéséről azonban nincs pontos információ.

A művek olvasási sorrendjét szinte lehetetlen megállapítani. Egy Czjzek Évának írt levél bizonyítja, hogy Pilinszky 1964. május–június környékén kezdi el olvasni a *La pesanteur et la grâce*-t,⁴¹ majd egy július–augusztus környékén kelt levél már idézetet is közöl a szövegből,⁴² s feltehetően ebben az időszakban keletkeznek az első fordítási gyakorlatok. 1964 és 1965 között keletkezett publicisztikák bizonyítják, hogy a költő

38 A füzet bejegyzései alapján az 1965-ös évre datálható, mivel a 11–21. lapokon a „Három találkozás” (Új Ember, 1965. dec. 25.) fogalmazványa olvasható.

39 Vö. MTAK KIK Kt, MS 5938/6, 5. lap, recto.

40 Vö. PILINSZKY, *Összegyűjtött levelei*, 157–160, 219–226. levél.

41 Uo., 141, 191. levél.

42 Uo., 142, 192. levél.

végigolvasta az *Attente de Dieu* fontosabb szövegeit.⁴³ Pierre Emmanuel 1965 februárjában kelt levele biztosítja Pilinszkyt, hogy megküldik neki a *Cahiers*-t, amelynek olvasása feltehetően „együtt jár művészetének fejlődésével, Simone Weil csodálatos műveinek közbenjárásával”.⁴⁴

Az *Écrits de Londres et derniers lettres* kötet egy, a költő számára igen fontossá vált esszéjének (*La Personne et le sacré*) olvasásáról van hírünk 1966-ból.⁴⁵ Érdekes módon a *L'enracinement* a felsorolás értelmezése szerint 1965-ban már megvolt Pilinszkynek, de először csak egy 1969-es beszélgetés alkalmával idéz belőle.⁴⁶ További sajátossága e szövegnek, hogy a költő a könyv egyetlen oldaláról, különböző felvezetések után csak azt a szakaszt rekapitulálja, amely a hazaszeretet fogalmának tartalmaként a részvétet (*compassion*)⁴⁷ nevezi meg.⁴⁸ Pilinszky 1966-ban vagy 1967-ben kerül szoros kapcsolatba Weil amerikai naplójával,⁴⁹ amely – ahogy írja – Weil „gazdag terméséből is kiemelkedik”.⁵⁰

A *Cahiers* köteteinek olvasásával, befogadásának mélységével kapcsolatban több okból nehéz erős állításokat tenni. Egyfelől Pilinszky többször nekikezd a *La pesanteur et la grâce* fordításának. Ismeretes, hogy ezt a kötetet, amely Weil marseille-i jegyzeteit válogatva, tematikusan csoportosítva tárja az olvasó elé, Gustave Thibon állította össze. Azonban a *Cahiers* tartalmazza a *La pesanteur et la grâce* szövegeit. Kérdéses, hogy ha mindkét helyen megjelenik egy szöveg, akkor melyik kötethez soroljuk. Másrészről Weil sokszor ismétli magát: amit a füzetekben olvasunk, azt más szövegeiben is megtaláljuk. Ez az előző pont dilemmájához irányít minket. Jó példa erre a Bartócz Ágnesnek írt levél (1965. július–augusztus):⁵¹ az ebben szereplő Weil-idézet a *Reflexion sur le bon usage des études scolaires en vue de l'Amour de Dieu* című esszében és a *Cahiers*-ben is megtalálható. Az esszét 1964-ben kivonatolja Pilinszky (*A figyelem megszenteléséről*),

43 „A figyelem megszenteléséről”, *Új Ember*, 1964. aug. 30. [Simone WEIL, „Reflexion sur le bon usage des études scolaires en vue de l'Amour de Dieu”, in WEIL, *Attendr...*, 67–75.]; „Az Egyház küszöbén”, *Új Ember*, 1965. aug. 1. [Simone WEIL, *Lettres*, 1–6, in WEIL, *Attendr...*, 15–65.]; „Egyetlen pillanat kegyelme”, *Új Ember*, 1965. szept. 5. [Simone WEIL, „Formes de l'amour implicite de Dieu”, in WEIL, *Attendr...*, 91–107. Pilinszky valószínűleg csak az első alfejezetet ismeri (*L'amour du prochain*).]

44 HAFNER Zoltán, szerk., *Levelek Pilinszkynek* (Tatabánya: Új Forrás Kiadó, 2012), 74, 88. levél. A kötet megérkezését bizonyítja: PILINSZKY, *Összegyűjtött levelei*, 149, 206. levél. Az olvasásról ad hírt: uo., 153–154, 214. levél.

45 Uo., 169–170, 245. levél.

46 Vö. PILINSZKY, *Beszélgetések*, 91.

47 Uo. Simone WEIL, *L'enracinement* (Paris: Les Éditions Gallimard, 1949), 114; Simone WEIL, *Begyökerezettség*, ford. GUTBROD Gizella (Budapest: Gondolat Kiadó, 2012), 180. A hivatkozás helyére Hankovszky Tamás hívta fel a figyelmet a magyar fordításhoz írt kritikájában: HANKOVSKY Tamás, *Egy premodern értelmiségi végrendelete: Simone Weil: Begyökerezettség*, hozzáférés: 2021.10.21., <http://www.kuk.hu/hu/content/egy-premodern-%C3%A9rtelmis%C3%A9gi-v%C3%A9grendelete>.

48 Pilinszky egy interjú során ki is tér a fordítási dilemmára: PILINSZKY, *Beszélgetések*, 244–245.

49 Nem J. Kaelin cikkének kivonatolásával foglalkozó *Simone Weil imája* (hiszen ez csak közvetve idézi Weil szövegét a 79. oldalon), hanem a *Fiat* című publicisztikában szereplő idézet beazonosításának problémája teszi ezt kérdésessé. Egyébként Pilinszkynek annyira megtetszett Weil imája, hogy kimásolta egy félbehajtott A/5-ös lapra (megtalálható a Kaelin-cikk után).

50 PILINSZKY János, „Életem legfontosabb könyve”, in PILINSZKY, *Publicisztikai írások*, 539.

51 PILINSZKY, *Összegyűjtött levelei*, 153–154, 214. levél.

de a levélben idézett szakaszt nem idézi. Kérdéses, hogy melyik kötetre hivatkozzunk az idézet azonosításakor.⁵² Ugyanakkor – ahogy később láthatjuk – Pilinszkynek sajátos olvasói gyakorlata is megfigyelhető a *Cahiers*-vel kapcsolatban, amely a nem-szisztematikus megismerést támasztja alá. Ehhez kapcsolódnak az 1976-ban megjelent rövid fordítások, amelyeket a *Cahiers* második kötetének különböző helyeiről vesz a költő (számos esetben a hagyatékban meglévő kötetben nincs is kiemelve a fordított szakasz).

Pilinszky sajnos nem feltétlenül ragaszkodott Weil-könyveihez: több esetben tudunk ajándékozásról,⁵³ feltételezhetők duplumok⁵⁴ vagy elhagyott könyvek.⁵⁵ Mindenestre a meglévő és Pilinszky kézjegyét viselő kötetek is tanulsággal szolgálhatnak. Egy jól körülhatárolható csoportot alkotnak azok az egyetemi éveinkre emlékeztető olvasási gyakorlatról hírt adó kötetek, amelyek láthatóan nagy lendülettel, tervezettséggel indultak, majd olvasásuk hamar abba is maradt. Kiemelten jó példa erre a *Cahiers* első kötete, amelynek első 27 oldala szorgalmas (bár egyre csökkenő) szótárázási gyakorlatra utal, sőt az első 5 lap sarkában még dátumokat is felfedezünk, mintha egy-egy napi szakasz lenne így meghatározva (Függelék IV.). A következő bő 200 oldalon azonban alig találunk olvasási nyomot (aláhúzás, kiemelés, szótárázás). A *Cahiers* kötetében található bejegyzések szétszóródó jellege, valamint a különböző színű tollak használata alapján többszöri kézbevétele, de ötletszerű olvasást feltételezhetünk. Hasonlóan érdeklődő, tapogatózó olvasói gyakorlatot mutat a *Lettre a un religieux* és a *Pensées sans ordre concernant l'amour de Dieu* kötetek.

Más csoportba tartozik a *La Conditionnel ouvrière*, az *Écrits historique et politiques* és az *Intuition pre-chretiennes*, amelyek csupán 1–2 olvasói bejegyzést, nyomot tartalmaznak. A *La Conditionnel ouvrière* kiemelkedik ezek közül azzal a jellegzetességével, miszerint ez a kötet a 97–273. oldalak között nincs felvágva. Nem véletlen, hogy Pilinszky életművében egyedül az *Intuition pre-chretiennes*-ből találunk 1–2 idézetet.

Pilinszky Weil-könyvei között érdekes helyet foglal el az *Écrits de Londres et derniers lettres*-ben található *La personne et le sacré* című tanulmány, amelynek szisztematikus végigolvasását bejegyzések bizonyítják, amelyek ráadásul ugyanazzal a kékszínű tollal készülhettek. A tanulmányban olyan érdekes autográf bejegyzések is vannak a főszöveg egyes helyein, mint például „Ker.Sz.J.” [Keresztes Szent János] (35), és „*Ars Poetica*”

52 Bende József az 1999-es Publicisztikai írásokban a *Cahiers*-hez kapcsolja.

53 A *La pesanteur et la grâce* egy példányát Németh Lászlónak ajándékozta 1966-ban: HAFNER, szerk., *Levelek Pilinszkynek*, 76–77, 92. levél.

54 Ezzel kapcsolatban érdekes, hogy míg a Kovács Péter tulajdonában levő *La pesanteur et la grâce*-ben nincs jegyzet, addig a Mispál Attila rendezésében megjelent *Csillaghálóban* 1. részében Bartócz Ágnes bemutatja (15:27–16:07) a *La pesanteur et la grâce* egy példányát, amelynek szótárázásában ő segített a költőnek, MISZPÁL Attila, *Csillaghálóban* 1., 2015, hozzáférés: 2021. 10. 21., <https://www.youtube.com/watch?v=gxRo9zgpz2E>. Érdemes e kapcsán arra is felhívni a figyelmet, hogy a filmben alaposan megjegyzetelt könyv zöld tintája megegyezik az MTA Kt-ben található MS 5934/60 jelzetű füzet (1–19.) tollszínevel, amely a vonatkozó kötetből fordít részleteket. Feltételezhetően Bartócz Ágnes példánya és e füzet szoros kapcsolatban van egymással.

55 A hagyatékban nem található meg: *Attente de Dieu*, *La connaissance surnaturelle* (csak a borító és a hátlap van meg), *L'Enracinement*. Valamint a *La pesanteur et la grâce* meglévő példányában 1 db szótárázás van, amely ellentmond a többi könyvben előkerülő olvasói gyakorlatnak, így valószínűleg ez nem az 1963-as példány.

(37) – más kötetekben ilyen jellegű bejegyzésekkel nem találkozunk. Ez utóbbi bejegyzés egy, a weili esztétika szempontjából kulcsszerepet játszó rész mellett található, ahol a szerencsétlenség szépként való ábrázolásáról ír a francia gondolkodó. Pilinszky a szakasz fordítását 1968-ban közli az *Új Ember*ben.⁵⁶ A Weil-kötetben, a szerkesztői megjegyzések első lapján az olvasás helyszíne is fel van tüntetve „Olvasni kezdtem 1968 febr. 14-én/ Széher út”. Azonban az autográf bejegyzések nem hasonlítanak Pilinszky ‘60-as évekre jellemző kézírására, s a kötet elején a következő bejegyzések olvashatók: „Bandinak / nagy-nagy szeretettel / Jancsi / 1968, jan. 9-én // 1974 jul. 15.”⁵⁷ Hafner Zoltán segítségével sikerült beazonosítani a név (Bandi) és a kézírás alapján, hogy Szigeti Endréről van szó, akinek egy 1968. március 26-án kelt, Pilinszkynek szóló levele alapján megfejtettük a történeteket.⁵⁸ Szigeti szívroham következtében került a Széher úti kórházba. Innen írja említett levelét, amely arról tudósít, hogy két könyvet kapott ajándékba Pilinszkytól (*Écrits de Londres et derniers lettres-t és az Oppression et liberté*), s már a kórházban elolvasta a *La personne et la sacré*t és az azt követő *Luttons-nous pour la justice*-t. Felajánlja, hogy szívesen beszélget a költővel az olvasottakról, s elképzelhető, hogy az ő hatására fordítja le a költő a szöveget.⁵⁹

Ha a többet olvasott könyveket összevetjük azokkal, amelyek Pilinszkynek feltételezhetően megvoltak (vö. Függelék I.), akkor 13 kötetből 7-ről tudjuk szinte biztosan állítani, hogy a költő alaposabban beleolvasott. Úgy tűnik, Pilinszky „gondosan” megrostálta, hogy mit olvas el, azonban tévedés lenne azt gondolni, hogy ne fordított volna hihetetlen mennyiségű energiát a Weil-szövegek megértésére, a francia nyelv elsajátítására. Az MTA kéziratárban füzetek tucatjai vannak teleírva francia nyelvtani gyakorlatokkal, szótármásolással, fordítási gyakorlatokkal. Könyvtári hagyatékában megtalálható egy kitöltött, kétkötetes németnyelvű francia nyelvkönyv. Tudható, hogy a másodlagos szövegeket is igyekezett figyelemmel kísérni, tájékozódni a Weilszakirodalomban. S látni kell, hogy ezt sajátos költői érzékenységének határozott, céltudatos eljárás módjának megfelelően tette. Ezen a ponton is hasznosíthatónak vélem Angyalosi Gergely meglátását a költő publicisztikájának olvasása kapcsán: „Mintha a negyvenes évek elején írt recenziókban már ugyanaz a hang szólalna meg, mint az 1981-es évből származó utolsó írásokban.”⁶⁰

Pilinszky összefüggőbb Weil-fordításainak gyűjteménye csak halála után, 1994-ben jelent meg. A fordítások feltehetően az 1960-as évek második felében keletkeztek, s

56 „Simone Weil a szépségről és a büntetésről”, *Új Ember*, 1968. dec. 22., 7.

57 Az „1974 jul” bejegyzés is Pilinszky kézírása, de már jól kivehetően az 1970-es évekre jellemző szálkás, dőlt betűk jelennek meg. Feltehetően ekkor kapta vissza, vagy ekkor olvasta újra a szöveget.

58 Szigeti levele: MTAK Kt MS 5954/191. Szigeti Endre ismerte Weil munkásságát: az *Új Ember* 1961. november 5-ei (41. sz.) számába publikálta *Egy keresztleletlen Krisztushívó* című tanulmányát. (A szöveg tanúsága szerint E. Piccard gyűjteményes kötetét használta, amely egyébként Pilinszky könyvei között is megvan. Elképzelhető, hogy Szigetitől kapta a költő).

59 „Simone Weil a szépségről és a büntetésről”, *Új Ember*, 1968. dec. 22., 7. Pilinszky 1968-ban április–május között van Párizsban, így elképzelhető, hogy még december előtt találkozott Szigetivel.

60 ANGALOSI Gergely, „Pilinszky találkozásai: Pilinszky János: *Publicisztikai írások*”, in *Senkiföldjén: In memoriam Pilinszky János*, szerk. HAFNER Zoltán, 252–255 (Budapest: Nap Kiadó, 2000), 253.

kéz- és gépiratos formában terjedtek.⁶¹ Minden esetben van több eltérő szövegváltozat, vagyis Pilinszky többször újrarendelt azonos részeket. Az 1994-es kiadás az *Attente de Dieu* második esszéjének (*Szerencsétlenség és istenszeretet*) és az *Écrits de Londres et derniers lettres* első szövegének (*Ami személyes és ami szent*), valamint a *La pesanteur et la grâce* (*Kegyelem és nehézkedés*) szinte teljes fordításával találkozunk. De bekerültek az összefüggőbb fordítástörések is: *A nehézkedés és a kegyelem*, az 1976–77-ben fordított részletek a *Cahiers*-ből és a *Szerencsétlenség és istenszeretet* folytatásának első két oldala. Természetesen a publicisztikában, a naplóként kiadott töredékekben, levelekben és egyéb szövegekben a Pilinszky-életműben sok szövegtörés van szétszórva (vö. Függelék II, III). Ez alapján egyértelműen látható, hogy Pilinszkyt kizárólag Weil 1939 után keletkezett, a spiritualitás útkereséshez kapcsolódó szövegeivel került kapcsolatba. Ebben az időszakban is foglalkoztatta Weilt a társadalmi igazságosság kérdése, s érdekes, hogy az antipolitikusnak tartott Pilinszky az erősen politikafilozófiai vonatkozásokat is tartalmazó *La personne et le sacré*t is lefordította,⁶² s visszatérően idéz belőle egy mondatot, amely saját kontextusában a munkások embertelen munkakörülményeire, s ezen keresztül a politikai vezetés bírálataira vonatkozik.⁶³

Pilinszky Weil-fordításaival kapcsolatban a pontatlan, válogató, de rendkívül érzékeny viszonyulást szokás emlegetni. Válczy József Pilinszky Weil-fordításainak gyűjteményes kötete kapcsán felhívja a figyelmet arra – amire a kötet szerkesztői is visszatérően utalnak a függelékben –, hogy Pilinszky gyakran félrefordít, kihagy szavakat, mondatokat vagy akár bekezdéseket, de előfordul az is, hogy hozzáír a szöveghez. Pilinszky fordítói gyakorlatával kapcsolatban elsősorban nem olyan jellegű kérdéseink adódnak, mint például Hamvas Béla nagyon erős preconcepciót tartalmazó fordításával kapcsolatban. Benyomásaim szerint Pilinszky feltételezhető preconcepciója elsősorban nem a szöveg fordításakor, hanem előbb, a szövegrész kiválasztásánál mutatkozik meg (s így nem is fordításelméleti kérdés). Vagyis komoly figyelmet igényelne annak vizsgálata, hogy mit nem fordít Pilinszky. Ennek a szempontnak a kiaknázása azért is lehet izgalmas, mert így a költő ízléséről, érdeklődési köréről, illetve Weiltől való elhatárolódásáról is érdekes információkat kaphatunk. A teljesség igénye nélkül em-

61 Elgondolkodtató, hogy Pilinszky miért fordított le teljes szövegeket. A fordítások variánsai arra engednek következtetni, hogy a költő az adott célra újrarendelt (vagy emlékeztetből idézi) a megfelelő szakaszokat. Hafner Zoltán hívta fel a figyelmemet, hogy 1967-ben Török Jenővel (Sch. P.) beszél a költő egy bizonyos fordításról. Levélben írja: „máris elvállaltam 5 francia könyv fordítását (franciáról magyarra) egy katolikus bécsi kiadó megbízásából”, PILINSZKY, *Összegyűjtött levelei*, 183. (267. levél). S a Török atya által vezetett bécsi kiadó (Opus Mystici Corporis) kiadványait szemlélve úgy tűnik, Weil könyvei beleillenek a kor lelkiségi irányzataival foglalkozó kötetek közé. További levelek tanúsága szerint Pilinszky halad egy ideig a munkával (uo., 196 [284. levél], 212 [319. levél]), majd a befejezetlenségről ad hírt (uo., 224 [344. levél]). Elképzelhető, hogy egy fordításkötet részben elkészült szövegeit tartalmazza az 1994-es kötet.

62 Weil politikafilozófiai, munkásmozgalomhoz kapcsolódó szövegeiből egyébként más, publikált fordítás is készült: Simone WEIL, *Vasmunkás-élet és vasmunkás-sztrájk (gyármegszállással)*, ford. JUSTUS Pál, in *Magvető 1966*, szerk. SIK Csaba és MURÁNYI István, 3 köt. (Budapest: Magvető Kiadó, 1966), 1:269–281.

63 „Az embernek meleg csend kell és jeges tumultust adnak neki.” WEIL, *Kegyelem és nehézkedés...*, 36. Vö. „Il faut à l’homme du silence chaleureux, on lui donne un tumulte glacé.” Simone WEIL, *Écrits de Londres et dernières lettres* (Paris: Éditions Gallimard, 1957), 20.

lítem meg, hogy az ind filozófia szövegeit (*Védák, Upanisadok*), a germán és görög mitológiát vagy a csillagjóslást jegyzeteiben behatóan tanulmányozó Weilről semmit sem tudunk meg Pilinszkytól. A koncepciózusan nem vitatkozó, s ezért is mély azonosulásról hírt adó Pilinszky-kép, amely a kapcsolatról kialakult, talán annak köszönhető, hogy a magyarországi Weil-kép elsősorban Pilinszky nyugszik, s így csak keveseknek feltűnő Pilinszky Weil-képének hiányossága.

Vannak jelek, amelyek egyértelműen mutatják, hogy Pilinszky munkája közben igyekezett pontosságra törekedni. Két pozitív példát mindenképp érdemes megemlíteni. A közismertebb, szembeötlő előfordulás a francia *compassion* kifejezés magyarításával kapcsolatos: Mezei András kérdése kapcsán a költő kifejti a szó fordítási nehézségeinek összefüggését a Weil-életművel.⁶⁴ A Pilinszky–Weil kapcsolatot jól ismerőknek az sem új információ, hogy a francia gondolkodó életművében előkelő helyet elfoglaló *malheur* fogalom fordításán – amely Pilinszkynek is fontossá vált – hozzávetőlegesen koncepciózusan változtatott (bajról szerencsétlenségre). Azonban olyan fogalmak kapcsán, amelyek nem kerültek figyelme középpontjába, nem fordít egységesen (pl.: *vide* [üresség], *action non-agissante* [cselekvés nélküli cselekvés]).⁶⁵

Az eddigiek alapján az válik világossá, hogy nem érthetünk egyet Pilinszky azon kijelentésével, hogy mindent olvasott, abban az értelemben, hogy jól ismerte volna Weil szövegeit. Úgy tűnik, „csupán” átfogó képe volt az 1939 utáni Weil-életmű (elsősorban) misztikus orientációjú szövegeiről, amelyeket a Weil-hatás első periódusában – 1964 és 1969 között – olvasott el. Ez az irány messzemenően megalapozta a magyar Weil-recepciót. Jól példázza ezt, hogy alig van olyan magyarra lefordított Weil-szöveg, amelyből Pilinszky nem idézett volna, és többnyire a másodlagos irodalmak is Pilinszky perspektívájához kapcsolhatók. A korán kialakult Weil-képről származó retorikai alakzatok nem változnak a későbbiekben, hacsak az 1970-es években – kivéve 1976–77-et – visszaszoruló említéseket, mint az érdektelenségből fakadó hallgatás alakzatait nem tekintjük jelértékűnek (amiről nem lenne érdemes lemondani). Így megkockáztathatjuk azt is, hogy Pilinszky az 1970-es években főként az első (1960-as évekbeli) periódus élményeiből táplálkozott. E korszakában – ahogy a következő fejezetben látni fogjuk – felfedezhető egy fokozatos eltávolodás a francia gondolkodó műveitől. Amely

64 „[Mezei András]: Mi a te szóhasználatodban a részvét értelme? [Pilinszky János]: Ezt a szót a francia *compassion* szóból fordítottam, ami együttzenvedést, együttérzést jelent. Én a magyar részvét szóban talán valamivel több tárgyilagosságot érzek, mint a francia *compassion*ban, de ugyanakkor több aktivitást is. A Simone Weil-i koncepció szerint igazi szeretetre csak kiművelt figyelem képes. Ő ebben látja a felebaráti szeretet szinte egyetlen föltételét is. Az árokparton heverő szerencsétlen, mint minden szerencsétlen, csak a tökéletes diagnózisnak hajlandó engedni. Minden egyéb segítséget ellenségesen visszautasít magától. De a tökéletes diagnózisnak nem tud ellenállni, mint ahogy a segítő fél se tud nem segíteni, ha egyszer már a szerencsétlenséget a maga igaz mivoltában felismerte. Azt kell mondani, hogy ilyen esetben segítő és megsegített, megértő és megértett tökéletesen egy, és automatikusan és ellenállhatatlanul cselekszik. Ezért maradtam meg a részvét szónál, vállalva annak a franciánál objektívebb és ugyanakkor cselekvőbb árnyalatát.” PILINSZKY, *Beszélgetések*, 244–245.

65 Hozzá kell tenni, hogy más magyar Weil-fordítók – akár egy fordításon belül – sem használnak feltétlen egységes terminológiát, és tudtommal arról sincsen érdemi vita, hogy a bevettnek tűnő magyar terminusok mennyire tekinthetők a legjobb választásnak.

elősegíti, hogy Pilinszky megerősítse saját világlátását, esztétikáját. Mindeközben természetesen nem a filológust, vagy a filozófust, sem pedig egy kutatói attitűdöt szeretnék számon kérni a költő Weil-szövegekhez való viszonyulásán. Azonban a szoros hatástörténeti elemzés megalapozásakor fontosnak tűnik meghatározni azt a korpuszt, amivel a költő foglalkozik, s amit – egyébként tipikus és várható módon – saját világképe, esztétikai szempontjai alá rendelve dolgozott fel.

A Weil-szövegek idézési módjai

Kulcsár Szabó Ernő különbséget tesz a klasszikus modernség, az avantgárd és a posztmodern idézési formák, szövegkapcsolatok között. A klasszikus modernség a szöveg szerzőjének tekintélyére támaszkodik, míg a posztmodern a szubjektum egységességének és a szöveg autonómiájának megkérdőjelezéséből fakadóan a szöveggel kialakított kapcsolatra fókuszál.⁶⁶ Pilinszky idézési módjai egyértelműen az első kategóriába tartoznak, ha arra tekintünk, hogy Weil mindenenek felett álló tekintélyként idézi. Weil nevének árnyékában háttérbe szorulnak az idézett szövegek. Ezt támasztja alá az a statisztikai adat, miszerint a Weil névvel közösen szereplő idézetek több mint 30%-a beazonosíthatatlan helyről származik (vö.: Függelék III.). Pilinszky olyan általános összefoglalásokat használ ezen esetek többségében, amelyek nem azonosíthatók be egyetlen szövegrészlettel, hanem Weil gondolkodását átfogóan jellemzik. Szintén ezt a kategorizálást erősíti az a tendencia, amely a szövegek fordításától a különböző formájú rekapitulációk felé közelít. 1964 és 1965-ben fordít a legtöbbet a költő, ha erre az időszakra datáljuk a nagyobb terjedelmű fordításokat is, de már ezekben az években is megjelenik a fordítást és kivonatolást egyszerre tartalmazó közlési forma.

Egy lépéssel távolabb kerülnek a Weil-szövegektől azok a megoldások, amelyek 2–5, illetve egyetlen mondatot emelnek ki a francia gondolkodó szövegéből, s illeszkednek Pilinszky gondolatmenetébe. Ezek jellemzően vagy egy gondolatmenet elején vagy végén mint illusztrációk, avagy tekintélyre való hivatkozások (*argumentum ad verecundiam*) formájában jelennek meg. Külön tanulmányt kíván annak bemutatása, hogy a Weil-idézetek mennyire épülnek be Pilinszky szövegeibe, s ha beépülnek, milyen kapcsolatot tartanak fenn az eredeti szöveghellyel. Nagy lehetőség rejlik a kultusz kutatás irányelveinek alkalmazásában.⁶⁷ Ugyanis Pilinszky mint Weil-olvasó nagyon erős szempontrendszer szerint fordul a francia gondolkodó életművéhez,⁶⁸ amely nem pusztán a saját Weil-értelmezését, hanem a magyarországi Weil-recepciót is meghatározta.

66 KULCSÁR SZABÓ Ernő, *Beszédmód és horizont* (Budapest: Argumentum Kiadó, 1996), 272–273.

67 Pilinszky Weil-olvasásával kapcsolatos megfigyeléseim a *Kánon és komparatiztika* konferencián már előadtam. Lásd: SZMESKÓ Gábor, „Pilinszky Weilt olvas”, in *Kánon és komparatiztika: A kánonok többszólalósága kelet-közép-európai kontextusban*, szerk. SZÁVAI Dorottya és FÖLDES Györgyi, 226–235 (Budapest: Gondolat Kiadó, 2020).

68 A kultikus olvasat problémáját Pilinszky publicisztikájának alábbi szövegei explicit tárgyalják: *A küszöb misztikusa* (1963), *Simone Weilről* (1965), *Az Egyház küszöbén* (1965), *Simone Weil a szerencsétlenség és istenszere tettről* (1965), *Simone Weil imája* (1966), *Simone Weilről* (1967), *A kelet-európai kultúrák néhány adottságáról* (1972).

A rövid fordítást és/vagy kivonatolást tartalmazó szövegek fordulnak elő legtöbbször az életműben. Ezekben a szövegekben Weil megkérdőjelezhetetlen tekintélyként áll az olvasó előtt, olyan hivatkozási pontként, amely alátámasztja Pilinszky mondanivalóját. Jól látszik az idézési mód kapcsán, hogy elsősorban az számít, hogy a vonatkozó szakaszt Weil mondja (legalábbis Pilinszky állítása szerint), nem pedig a weil-i szöveg kontextusa. Pilinszky életművében – az eddig kiadott és az általam olvasott kéziratok anyagában – nincs olyan szöveghely, ahol Pilinszky Weillel tételesen, szövegszerűen vitatkozna. Az *Egyház küszöbén* és a Simone Weilről című cikkekben említi, hogy vannak Weilnek tévedései, önellentmondásai, de azt is megtudjuk, hogy Pilinszky Weil-olvasásának stratégiája ellenkezik azzal, hogy kritizálja a francia gondolkodót. A Pilinszky–Weil-vita így belső marad, amelyről leginkább talán az adhat hírt, hogy mit, illetve milyen jellegű tartalmakat nem idéz a költő.

A publicisztikában, levelek között, töredékekben, interjúkban használt retorikailag egységes hivatkozási forma azért érdekes, mert a hatástörténeti elemzések – a figyelem fogalma kapcsán – nem erősítették meg a nagyfokú Weil-hatást, sokkal inkább egy korábbi álláspont megerősítőjeként tüntették fel a Weil-œuvre-t. Ha a dekreációval összefüggő személytelenség kérdését lírapoétikai szempontból vizsgáljuk, akkor sem vagyunk tanúi annak, hogy Weil elképzeléseit Pilinszky végletesen követné. A problematika elemzése nyilvánvalóan önálló elemzést kíván. Egy pillanatra azonban érdemes arra irányítani a figyelmünket, hogy az a személytelenséget radikálisan megvalósító lírapoétikai megoldás, amely a versszövegből származó a grammatikailag jelölt lírai ént, nem válik uralkodóvá a kései Pilinszky-lírában. Sőt úgy tűnik, mintha megoldatlanságában állna előttünk a hol megjelenővé váló, hol eltűnő, vagy meg sem jelenő, vagy éppenséggel magát nagyon erősen konstruáló lírai én. Ez a sokféleség arra utal, hogy a Pilinszky-lírának grammatikai szinten nincs egységes válasza a személytelenség ábrázolására. Ez megjelenik a prózában is: legerőteljesebben az *Önéletrajzaim* megírásának kudarcá példázza, hogy az a vállalkozás, amely a költő figyelmének természetét követi – és amely a személy történetét nem lebontja, hanem elmondhatóságát kísérli meg újraalkotni –, nem ért révbé Pilinszky életében.⁶⁹

Ezzel a rövid kitéréssel arra szerettem volna utalni, hogy Weil nevének előfordulásai kapcsán Pilinszky talán túlzottan erős állításokat tesz. Az egyre csökkenő terjedelmű idézetek, a pusztán név említésének a megszaporodása egyre inkább megkérdőjelezi azt, hogy itt valóban Weil-ről van-e szó. Ezen a ponton érdemes újra arra gondolnunk, hogy egy autonóm költői alkat viszonyulásával találkozunk.

Az idézések kapcsán még két érdekességre szeretném felhívni a figyelmet. Egyfelől csupán utalok egy T. S. Eliot kapcsán felmerülő jelenségre, amelynek súlyos elbizonytalanító következménye lehet. Weil figyelem-fogalmának hatását elemezve tűnt fel, hogy a figyelem meghatározásában már 1962-ben megjelennek olyan tartalmak – Eliotra hivatkozva –, amelyek 1964-től Weilhez is kapcsolódnak. Az elemzésből azonban

69 A 2021-es kiadás – Bende József gondos szerkesztői munkájának köszönhetően – nagyon jól kiemeli ezt a sajátosságot. Bende a PIM szervezésében szervezett előadás-sorozatban felhívta arra a figyelmet, hogy az én történetének elbeszélésében már az 1960-as évek környéki, háborús tematikájú karcolatokban megjelenik a 3. személyű elbeszélő külső nézőpontja.

az válik világossá, hogy az Eliotot rekapituláló Pilinszky alig-alig van kapcsolatban Eliot elképzelésével (pusztán a költő mint médium személytelen dimenziója rokonítható, de hogy ez pontosan mit is jelent, az már kevésbé).⁷⁰ Felmerül a gyanú, hogy nem válhat-e bevett gyakorlattá ez az idézési mód, vagyis az, hogy Pilinszky úgy emleget neveket, hogy a név mögött rejlő gondolatrendszerrel kevésbé van kapcsolatban.

Másfelől igen figyelemfelkeltő az, amikor Pilinszky francia terminusokra hivatkozik. Pusztán egyetlen példát emelek ki. Sepsi Enikő felhívja rá a figyelmet, hogy az *Ars Poetica helyett* című, a *Nagyvárosi ikonok* kötetbe felvett esszéiben, már francia nyelvű kifejezések szerepelnek, s az egyik szókapcsolat – *engagement immobile* [mozdulatlan elkötelezettség] – egyértelműen bizonyítja a mély kapcsolatot a francia nyelvvel, amely Pilinszky-nél elsősorban Weil-nyelvét jelenti.⁷¹ Ezt a meglátást nem vonnám kétségbe, azonban figyelemre méltó, hogy ez a szóösszetétel tudtommal egyszer sem fordul elő Weil életművében, igaz, Pilinszky sem állítja, hogy tőle vette volna. Ugyanakkor, amikor a költő az *engagement immobile* kifejezés kapcsán a *drame immobile* szókapcsolatot teljesen egyértelműen köti Weilhez,⁷² akkor sem pontosan idézi Weilt, mert Weil a *théâtre*- [színház] vagy a *tragédie* [tragédia] *immobile* [mozdulatlan] és nem a *drame immobile* kifejezést használja.⁷³ Ráadásul egy nem túl reprezentatív összetételről van szó: a két forma mindössze egyszer-egyszer fordul elő Weil bő 2000 oldalas jegyzetei között (s máshol nem is találtam). A szövegkörnyezet alapján (Pilinszky és Weil esetében egyaránt) a *théâtre immobile* összetétel feltételezhető, ha egyáltalán volt eredeti alak. Az *immobile* kifejezés jóval többször és változatos összetételekben jelenik meg Weilnél, s Pilinszky vonatkozó szövegeihez is közelebb áll,⁷⁴ mint a szóösszetételek. Feltételezhető, hogy Pilinszky egyszerűen emlékezetből fordítja vissza a szavakat, s elsősorban arra koncentrál, hogy saját elképzeléseit adja elő. Ugyanakkor megközelítése háttérben – ahogy Szigeti Istvánnak adott interjújában is – érzékelhető a weili szövegek ismerete.⁷⁵

Tanulmányom végén sem tudom megnevezni a pontos jelzőt, amely megfelelően jellemezheti a Pilinszky–Weil-kapcsolatot. Illetve, ha állításokat kellene tennem, akkor olyan lényegében tartalmatlan kifejezéseket használnék, amelyek a homályosságot erősítenék. Nyilvánvalóan fontossá vált Pilinszky számára a Weil-œuvre, hiszen bizonyos részeit jól ismerte, sokat idézte, láthatóan óriási energiákat szánt megismerésé-

70 SZMESKÓ Gábor, „Simone Weil figyelem-fogalmának hatása Pilinszky Jánosra”, *Tiszatáj* 75, 11. sz. (2021), 65–74.

71 SEPSI Enikő, „Attention and Creative Imagination in the Work of Simone Weil and János Pilinszky”, in *The Arts of Attention*, eds. Katalin KÁLLAY G., Mátyás BÁNHEGYI, Ádám BOGÁR, Géza KÁLLAY, Judit NAGY and Balázs SZIGETI, 35–53 (Budapest–Paris: KRE–L’Harmattan Kiadó, 2016), 36.

72 „Kedvenc gondolatom, hogy a művészet engagement immobile, mozdulatlan elkötelezettség, s a valódi dráma (ezt később Weilnél olvastam) drame immobile, mozdulatlan dráma.” PILINSZKY János, „Egy lírikus naplójából”, in PILINSZKY, *Publicisztikai írások*, 760.

73 Lásd: théâtre immobile: Simone WEIL, *Oeuvres complètes*, tom. VI, vol. 3 (Paris: Gallimard, 2002), 3:349. (Ez a szakasz olvasható a *La pesanteur et la grâce – Beauté* fejezetében is, amit Pilinszky feltehetően olvasott.) Illetve: tragédie immobile: uo., tom. VI, vol. 3 (Paris: Gallimard, 1997), 2:329.

74 PILINSZKY János, „Szakrális színház?” (1967), „Egy lírikus naplójából” (1977), in PILINSZKY, *Publicisztikai írások*, 533–535, 760–761; „Az univerzum polgára”, in PILINSZKY, *Beszélgetések*, 332.

75 Vö. „Pilinszky János mozdulatlan színháza”, in PILINSZKY, *Publicisztikai írások*, 327.

re (például toronymagasan tőle fordított a legtöbbet egész életében), azonban Pilinszky szövegei alapján már a hatás első periódusában is a weili szövegek határozott integrálása figyelhető meg, amely első olvasói benyomásra nélkülözi a kritikai viszonyt (hott csak arról van szó, hogy a távolságtartás kimondásától tekint csak el a költő). Nyilvánvaló tehát, hogy sok kutatási lehetőséget tartogat még a kapcsolat leírása, amely nem nélkülözheti az aprózó filológiai mélyfúrásokat sem.

Függelék

I. Pilinszky János Simone Weil könyvei (a jogutód, Kovács Péter Pilinszky-könyvtára alapján). A félkövéren kiemelt kötetek mélyebb ismerete bizonyítható.

***Cahiers 1*, Paris, Plon, 1951.**

***Cahiers 2*, Paris, Plon, 1953.**

***Cahiers 3*, Paris, Plon, 1956.**

***Écrits de Londres et derniers lettres*, Paris, Gallimard, 1957.**

Écrits historiques et politiques, Paris, Gallimard, 1960.

La conditionnel ouvrière, fondée par Albert Camus, Paris, Gallimard, 1951. [nincs felvágva: 97–273.]

***La pesanteur et la grace, avec une postface par Gustave Thibon*, Paris, Plon, 1948.**

Lettre a un religieux, fondée par Albert Camus, Paris, Gallimard, 1951.

Pensées sans ordre concernant l'amour de Dieu, fondée par Albert Camus, Paris, Gallimard, 1962.

Sur la science, fondée par Albert Camus, Paris, Gallimard, 1966.

Nincs meg, de Pilinszky szövegei alapján a költő bizonyosan ismerte:

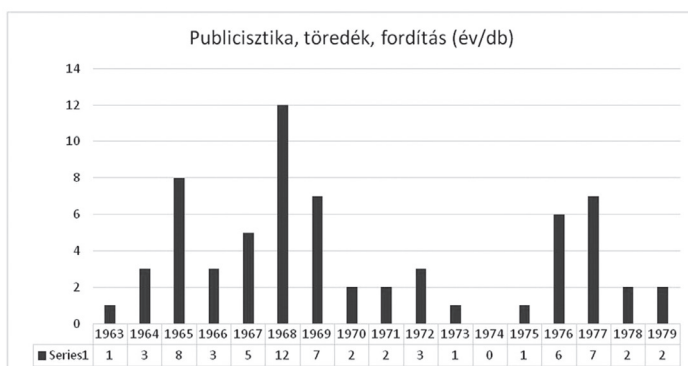
Attente de Dieu

La connaissance surnaturelle [csak a borító és a hátlap van meg]

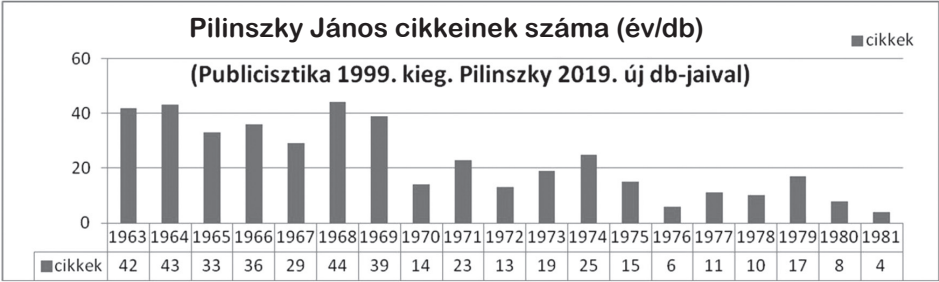
L'Enracinement

II. Simone Weil nevének előfordulása Pilinszky prózai életművében

A diagramon olyan szövegek (év/db) szerepelnek, amelyekben legalább egyszer megjelenik Weil neve. Felhasznált kiadványok: *Publicisztikája* (1999), *Naplók, töredékek* (1995), *Kegyelem és nehézkedés* [csak a folyóiratokban megjelent fordítások]

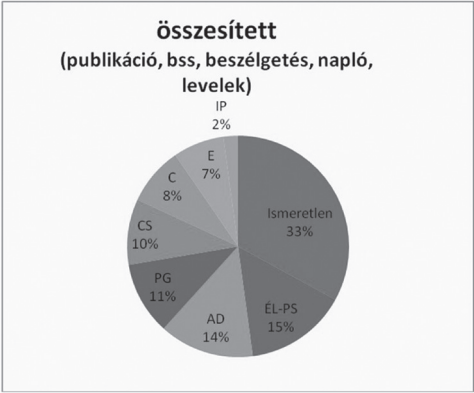

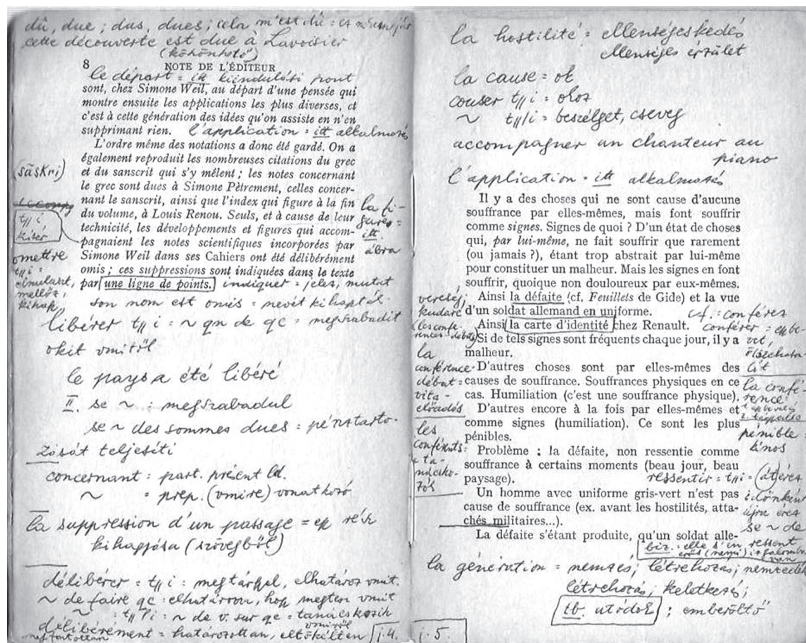
II.1. Kontrolltábla a II. mellékletéhez

III. Weil nevének előfordulásai Pilinszky publikált életművében

Rövidítés	Feloldás	Rövidítés	Feloldás
Simone Weil:			
AD	Attente de Dieu	ÉL-PS	La personne et le sacré, in <i>Écrits de Londres et derniers lettres</i>
C	Cahiers I-III	IP	Intuition pré-chrétiennes
CS	Connaissance surnaturelle	PG	La pesanteur et la grâce
E	L'enracinement		
Pilinszky János:			
publikáció	Publicisztikai írások	napló	Naplók, töredékek
bss	Beszélgetések Sheryl Suttonnal	levelek	Pilinszky János összegyűjtött levelei, Levelek Pilinszkynek
beszélgetés	Beszélgetések		

Summary

GÁBOR SZMESKÓ

A philological analysis of the link between Simone Weil and János Pilinszky

The texts of the French-born thinker Simone Weil (1909–1943) are mostly known to the Hungarian reading public through the work of János Pilinszky (1921–1981). Even in the Hungarian poet's lifetime, it was clear that Weil's life and oeuvre were very important to Pilinszky. The aim of this study is to contribute to a philological grounding of Weil's influence on Pilinszky. The paper begins with four details of Pilinszky's complex link with Weil. First, the study will deal with the determinability of the beginning of the Weil effect, and then with the periods of the Weil effect, in which the study will rely mainly on explicit Weil references. The third chapter will focus on the order of acquisition of Pilinszky's Weil books, his notes, and (very briefly) Pilinszky's translation practice. Finally, the paper have published some of the results on Pilinszky's citation methods.